

УДК657.62

Т. В. Польова,

к. е. н., доц., доцент кафедри обліку та інформаційних технологій в бізнесі Харківського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків

Ю. В. Кравцова,

магістрант кафедри обліку та інформаційних технологій в бізнесі Харківського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «БОНДАРІВСЬКЕ»

T. V. Polova

Candidate of Economics, associate professor of the department of Accounting and information technology in business Kharkiv Trade and Economics Institute of Kyiv National Trade and Economics University

Y. V. Kravtsova

Graduate student of the department of Accounting and information technologies in business of the Kharkiv Trade and Economics Institute of Kyiv National Trade and Economics University

ANALYSIS OF LIQUIDITY OF THE ENTERPRISE BY EXAMPLE PJSC «BONDARIVSKE»

У статті досліджено економічну сутність та поняття «ліквідність» і «платоспроможність». Наведено проблеми, які стосуються аналізу ліквідності балансу підприємств України на сьогодні. Представлено трактування дефініції поняття «ліквідність» та «платоспроможність» відомими вченими-економістами. Визначено, що поняття ліквідності є ширшим, ніж поняття платоспроможності підприємства. Наведено класифікацію активів балансу залежно від ступеня ліквідності та пасивів балансу відповідно до терміновості їх погашення. Проаналізовано показники ліквідності агрофірми ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» за період 2015-2017 рр. Встановлено, що протягом 2015-2017 років ліквідність балансу ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» є абсолютною, це свідчить про достатність у підприємства власних оборотних засобів, що забезпечує його фінансову стійкість. Визначено основні шляхи збереження та підвищення ліквідності підприємства, які включають якісне та ефективне планування грошових потоків.

The article the economic essence was investigated and a comparison was made concepts of "liquidity" and "solvency". The problems related to the analysis of the liquidity of the balance of Ukrainian enterprises for today, namely: the absence of a credible and complex liquidity assessment, which would really enable enterprises to manage the weaknesses of their activities and make the right managerial decisions for their effective further work, are presented. The interpretation of the definition of "liquidity" and "solvency" is presented by famous economists. Established that the liquidity of an enterprise reflects its ability to settle its current liabilities with available working resources by quickly converting them into cash, and solvency identifies the

ability of the company to calculate their current liabilities only cash available at the enterprise and their equivalents. That is, the concept of liquidity is wider than the concept of solvency of the enterprise. The classification of assets is presented, depending on the degree of liquidity, and liabilities of the balance according to the urgency of their payment. The indicators of liquidity of agricultural enterprise PJSC "BONDARIVSKE" for the period 2015-2017 are calculated and analyzed. It is established that during the years 2015-2017 the liquidity of the balance sheet of PJSC "BONDARIVSKE" is absolute, which indicates the adequacy of the company's own circulating assets, which ensures its financial stability. It has been determined that in order to improve the efficiency of the activity and financial position in general, it is expedient to apply high-quality and efficient cash flow planning to the management of the enterprise, since the solvency of the enterprise and the liquidity of its assets depend on the ability to generate them in a timely and sufficient amount.

Ключові слова: ліквідність; платоспроможність; фінансова звітність; фінансова стійкість; бухгалтерський баланс; активи; зобов'язання.

Keywords: liquidity; solvency; financial reporting; financial stability; balances heet; assets; liabilities.

Постановка проблеми. В умовах сучасного поширення конкуренції для підтримки стійкого фінансового стану підприємств виникає необхідність у проведенні аналізу показників ліквідності балансу. Ліквідність визначають як спроможність окремих видів майнових цінностей швидко перетворюватися в грошові кошти без втрати своєї поточної вартості в умовах сучасної кон'юнктури ринку [1, с.153]. Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних розрахунків за своїми зобов'язаннями [2, с. 48].

Без оцінювання рівня ліквідності підприємства аналіз його фінансового стану буде неповним, що не дозволить зробити обґрунтовані висновки про існуючий стан та перспективи розвитку такого суб'єкта господарювання. Показники ліквідності дають можливість діагностувати фінансовий стан підприємства, оцінити його платоспроможність, усунути наявні недоліки для того, щоб в подальшому стабільно здійснювати діяльність та бути привабливим для інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний базис наукових розробок та практичних аспектів дослідження питань аналізу показників ліквідності балансу створено завдяки зусиллям вчених О. Г. Білої, І. О. Бланка, О. І. Гончар, Н. М. Дєєва, В. М. Івахненко, Л. О. Коваленко, О. Ю. Мірошник, Є. В. Мниха, О. О. Орлова, Т. С. Пічугіної, Є. Г. Рясних, Г. В. Савицької, Н. А. Хрущ, А. В. Череп тощо. Разом з тим варто зауважити, що в літературних джерелах особливості аналізу показників ліквідності балансу опрацьовано недостатньо, адже в багатьох випадках розглядаються питання взагалі, без урахування особливостей підприємства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми, які стосуються аналізу ліквідності балансу підприємств України на сьогодні такі: відсутність достовірно обґрунтованої та комплексної оцінки ліквідності, яка б дійсно давала можливість керівництву підприємств виявляти слабкі сторони діяльності та приймати правильні управлінські рішення для ефективної подальшої їх роботи. Також недостатньо вивченими залишаються питання співвідношення категорій ліквідності та платоспроможності з іншими характеристиками фінансового стану підприємства.

Формулювання цілей статті. Основною метою даного дослідження є аналіз ліквідності балансу як важливого етапу оцінки фінансового стану підприємства на підставі бухгалтерського балансу агрофірми ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» за період 2015-2017 рр.

Виклад основного матеріалу. З позиції короткострокової перспективи фінансовий стан підприємства оцінюється показниками ліквідності та платоспроможності. Дослідження вітчизняної та іноземної економічної літератури свідчить про відсутність єдиного визначення понять «ліквідність» та «платоспроможність» підприємства. Варіанти трактування вченими-економістами поняття «ліквідність» наведено у табл. 1.

Таблиця 1.
Дефініція поняття «ліквідність»

Визначення поняття	Вчений-економіст
Показник, що характеризує спроможність суб'єкта господарювання проводити розрахунки за своїми зобов'язаннями як за рахунок наявних грошових коштів, так і за рахунок грошових коштів,	А. П. Дорошенко [3]

отриманих від реалізації окремих елементів майна підприємства	
Здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші для покриття необхідних платежів	І. П. Ткаченко [4, с.85]
Показник, що характеризує можливість надходження грошових коштів не лише за рахунок реалізації активів, але й за рахунок залучення додаткових зовнішніх коштів	О. Я. Базилінська [5, с. 85]
Ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у гроші відповідає строку погашення платіжних зобов'язань	І. О. Школьник [6, с.106]
Здатність підприємства швидко продати активи й оплатити свої зобов'язання	М.М. Бердар [7, с.274]

Ліквідність і платоспроможність як економічні категорії не тотожні, але на практиці вони тісно пов'язані між собою.

Більшість економістів дають визначення платоспроможності як здатності своєчасно і повною мірою виконувати свої платіжні зобов'язання, що виходять із торгових, кредитних та інших операцій грошового характеру [7, с. 274; 8, с. 120; 9, с. 9]. Так І. О. Школьник розглядає платоспроможність як наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення [6, с. 111]. Вчений-економіст І. П. Ткаченко під платоспроможністю підприємства розуміє його можливість наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання [4, с. 82].

Отже, ліквідність підприємства відображає його здатність розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями наявними оборотними ресурсами шляхом швидкого конвертування їх у грошові кошти, а платоспроможність виявляє здатність підприємства розраховуватися за власними поточними зобов'язаннями лише наявними на підприємстві грошовими коштами та їх еквівалентами. Тобто поняття ліквідності є ширшим, ніж поняття платоспроможності підприємства.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні статей активу, що згруповані за ознакою ліквідності та розташовані у порядку її спадання, зі статтями пасиву, що згруповані за ознакою строковості та розміщені в порядку збільшення термінів погашення зобов'язань. Для визначення ліквідності балансу групи активів і пасивів зіставляють між собою [10, с. 203].

Залежно від ступеня ліквідності активи підприємства розділяються на такі групи:

A1 – високоліквідні – «грошові кошти і поточні фінансові інвестиції»;

A2 – швидколіквідні – уся дебіторська заборгованість, що буде погашена за умовами договорів;

A3 – повільноліквідні – запаси, поточні біологічні активи, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів;

A4 – важколіквідні необоротні активи та необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття.

Пасиви балансу групуються за терміновістю їхньої оплати:

П1 – найтерміновіші – поточна кредиторська заборгованість;

П2 – короткострокові – короткострокові кредити банків;

П3 – довгострокові – довгострокові зобов'язання і забезпечення;

П4 – постійні – зобов'язання перед власниками, формування власного капіталу та зобов'язання пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття.

Розглянемо показники ліквідності та платоспроможності агрофірми ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» на основі даних фінансової звітності за період 2015-2017 рр. (табл. 2) [11].

Таблиця 2.
Аналіз ліквідності балансу, тис. грн

Ранжування активів балансу	Кінець 2015р.	Кінець 2016р.	Кінець 2017р.	Ранжування пасивів балансу	Кінець 2015р.	Кінець 2016р.	Кінець 2017р.
Високоліквідні активи (A1)	210	862	452	Найтерміновіші зобов'язання (П1)	112	364	59
Швидколіквідні активи (A2)	104	528	74	Короткострокові пасиви (П2)	52	49	60
Повільноліквідні активи (A3)	209	731	878	Довгострокові пасиви (П3)	-	-	-
Важколіквідні активи (A4)	2454	1686	2203	Постійні пасиви (П4)	2813	3394	3488
Баланс	2977	3807	3607	Баланс	2977	3807	3607

*- розраховано за даними бухгалтерського балансу досліджуваного підприємства

Для визначення ліквідності балансу підприємства необхідно зіставити розрахунки за групами активів і зобов'язань. Баланс буде вважатися ліквідним за умови дотримання таких співвідношень між групами активів і зобов'язань:

$$\begin{aligned} A_1 &\geq P_1 \\ A_2 &\geq P_2 \\ A_3 &\geq P_3 \\ A_4 &\leq P_4 \end{aligned} \quad (1)$$

За даними ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» на кінець 2015 року:

$$\begin{aligned} A_1 &= 210 \geq P_1 = 112 \text{ тис. грн.} \\ A_2 &= 104 \geq P_2 = 52 \text{ тис. грн.}, \\ A_3 &= 209 \geq P_3 = 0 \text{ тис. грн.} \\ A_4 &= 2454 \leq P_4 = 2813 \text{ тис. грн.} \end{aligned} \quad (2)$$

На кінець 2016 року:

$$\begin{aligned} A_1 &= 862 \geq P_1 = 364 \text{ тис. грн.} \\ A_2 &= 528 \geq P_2 = 49 \text{ тис. грн.}, \\ A_3 &= 731 \geq P_3 = 0 \text{ тис. грн.} \\ A_4 &= 1686 \leq P_4 = 3394 \text{ тис. грн.} \end{aligned} \quad (3)$$

На кінець 2017 року:

$$\begin{aligned} A_1 &= 452 \geq P_1 = 59 \text{ тис. грн.} \\ A_2 &= 74 \geq P_2 = 60 \text{ тис. грн.}, \\ A_3 &= 878 \geq P_3 = 0 \text{ тис. грн.} \\ A_4 &= 2203 \leq P_4 = 3488 \text{ тис. грн.} \end{aligned} \quad (4)$$

З огляду на вищезазначені розрахунки, можна зробити висновок, що протягом 2015-2017 років ліквідність балансу ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» є абсолютною. Це свідчить про достатність у підприємства власних оборотних засобів, що забезпечує його фінансову стійкість.

Ліквідність підприємства визначається і за допомогою низки фінансових коефіцієнтів:

1) коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується як відношення найліквідніших активів до суми найтерміновіших зобов'язань і короткострокових пасивів (сума кредиторської заборгованості й короткострокових кредитів):

$$Кал = \frac{A_1}{P_1 + P_2}, \quad (5)$$

$$Кал_{2015} = \frac{210}{112 + 52} = 1,28, \quad (6)$$

$$Кал_{2016} = \frac{862}{364 + 49} = 2,09, \quad (7)$$

$$Кал_{2017} = \frac{452}{59 + 60} = 3,80, \quad (8)$$

Нормальне обмеження – $Кал \geq 0,5$. Коефіцієнт показує, яка частина поточної заборгованості може бути погашена у найближчий час до моменту складання балансу;

2) коефіцієнт покриття чи поточної ліквідності розраховується як відношення всіх оборотних засобів (не виключаючи витрати майбутніх періодів) до суми термінових зобов'язань (сума кредиторської заборгованості й короткострокових кредитів):

$$K_{пл} = \frac{OA}{\Pi_1 + \Pi_2}, \quad (9)$$

де OA - сума оборотних активів, тис. грн.

На кінець 2015 року:

$$K_{пл_{2015}} = \frac{523}{164} = 3,19, \quad (10)$$

На кінець 2016 року:

$$K_{пл_{2016}} = \frac{2121}{413} = 5,14, \quad (11)$$

На кінець 2017 року:

$$K_{пл_{2017}} = \frac{1404}{119} = 11,80, \quad (12)$$

Нормальне обмеження — $K_{пл} \geq 2$. Коефіцієнт показує, наскільки поточні активи покривають короткострокові зобов'язання;

3) коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується як відношення різниці оборотних активів і запасів підприємства до суми поточних зобов'язань:

$$K_{шл} = \frac{OA - З}{ПЗ}, \quad (13)$$

де $З$ - запаси підприємства, тис. грн;

$ПЗ$ - поточні зобов'язання підприємства, тис. грн.

На кінець 2015 року:

$$K_{шл_{2015}} = \frac{523 - 209}{222} = 1,41, \quad (14)$$

На кінець 2016 року:

$$K_{шл_{2016}} = \frac{2121 - 731}{446} = 3,12, \quad (15)$$

На кінець 2017 року:

$$K_{шл_{2017}} = \frac{1404 - 878}{132} = 3,98, \quad (16)$$

Оптимальне значення показника - $K_{шл} \geq 0,5$. Коефіцієнт показує здатність підприємства вчасно погашати свої короткострокові зобов'язання за допомогою високоліквідних активів.

Після вищенаведених розрахунків показників ліквідності та платоспроможності підприємства всі дані згрупуємо в таблиці 3, щоб проаналізувати зміни, які відбулися протягом досліджуваного періоду.

Таблиця 3.
Аналіз показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ»

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	Абсолютне відхилення за 2016-2015рр.	Абсолютне відхилення за 2017-2016рр.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,28	2,09	3,80	0,81	1,71
Коефіцієнт поточної ліквідності	3,19	5,14	11,80	1,95	6,66
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,41	3,12	3,98	1,71	0,86

Аналіз показників ліквідності необхідний не лише для керівників підприємства, але й для інших користувачів інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності – для постачальників сировини і матеріалів; коефіцієнт швидкої ліквідності – для банків; коефіцієнт поточної ліквідності – для покупців і власників акцій підприємства.

Для більш детального аналізу відобразимо схематично динаміку коефіцієнтів ліквідності (рис. 1).

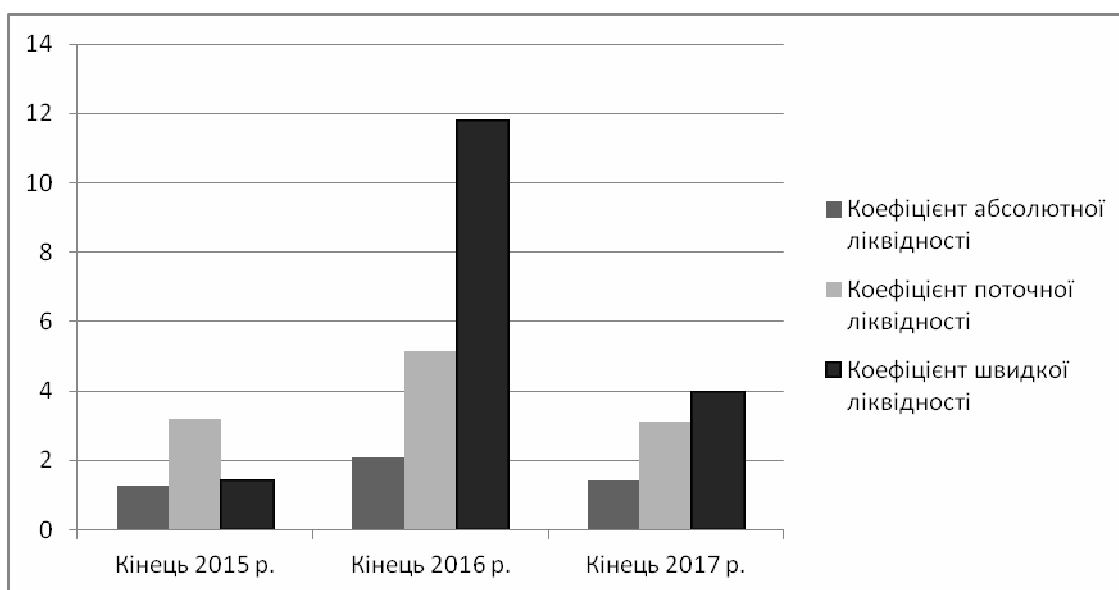

Рисунок 1. Динаміка коефіцієнтів ліквідності за 2015-2017 роки ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ»

Можна зробити висновок, що всі розраховані показники ліквідності зростають протягом трьох років. Коефіцієнт абсолютної ліквідності на кінець 2017 року становить 3,80, що на 1,71 більше за значення показника на кінець попереднього року. Коефіцієнт поточної ліквідності також збільшився на 6,66 від показника, який був на кінець 2016 року. Коефіцієнт швидкої ліквідності на кінець 2017 року має значення, яке перевищує аналогічний показник кінця 2016 року – на 3,98. Зростання ліквідності підприємства в динаміці свідчить про покращення ситуації із забезпеченістю оборотними засобами.

Завершальним етапом аналізу ліквідності підприємства є формування аналітичних висновків, які дають змогу отримати інформацію про чинники впливу на діяльність підприємства сформувати пропозиції і рекомендації для підприємства. У процесі аналізу ліквідності балансу важливим є визначення чинників, які зумовлюють зміну. До таких чинників варто віднести обсяги короткострокової заборгованості; структуру поточних боргів; надійність та платоспроможність кредиторів; напрями використання залучених чи позикових коштів; структуру оборотного капіталу підприємства; вид діяльності підприємства; наявність дебіторської заборгованості (термін виникнення та погашення); наявність розроблених заходів комплексного управління оборотними активами; наявність розроблених схем розрахунків із покупцями та постачальниками; збутову політику підприємства [12, с. 424].

Зважаючи на результати дослідження, ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» має стійкий фінансовий стан. Аналіз ліквідності та платоспроможності дає підстави стверджувати, що підприємство не порушує правила фінансування, кредитоспроможне та привабливе як діловий партнер. Проте надалі його фінансова діяльність має бути спрямована на забезпечення систематизованого надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, зокрема визначення оптимальних обсягів виробничих запасів, координації планів виробництва та продажу, забезпечення безперерійності роботи підприємства.

Для покращення ефективності діяльності та фінансового стану в цілому керівництву ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» доцільно застосовувати якісне та ефективне планування грошових потоків, оскільки від

спроможності своєчасно та в необхідному обсязі їх генерувати залежать платоспроможність підприємства та ліквідність його активів. Така система повинна включати планування і прогнозування грошових потоків.

Висновки. Аналіз ліквідності балансу підприємства відіграє важливу роль для характеристики його фінансового стану. Ліквідність є головним фактором, який визначає ступінь ризику вкладень в оборотні активи. Проведені розрахунки свідчать про фінансову стійкість агрофірми ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» і надають можливість виявляти загрози, слабкі місця, ризики банкрутства та інші можливі негативні чинники для прийняття подальших управлінських рішень з метою покращення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства.

Література.

1. Бержанір І. А. Діагностика показників ліквідності підприємств. Фінансове забезпечення сталого розвитку економіки України: колективна монографія / за ред. Слатвінського М.А. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. 151–156 с.
2. Сарапіна О. А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2012. № 2. С. 47–58.
3. Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2010. № 3. URL: www.economy.nauka.com.ua.
4. Ткаченко І. П. Фінансовий аналіз: консп. лекц. для студ. усіх форм навч. Кам'янське: ДДТУ, 2018. 223 с. URL: <http://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/36/7-36-k192.pdf>.
5. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 328 с.
6. Школьник І. О. Фінансовий аналіз. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 368 с. URL: <http://cul.com.ua/preview/fash.pdf>.
7. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
8. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 302 с.
9. Сокольська Р. Б., Зелікман В. Д., Акімова Т. В. Фінансовий аналіз: Ч. 2. Спеціальні методи фінансового аналізу: навч. посіб. Дніпро: НМетАУ, 2016. 76 с.
10. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник. Київ: КНТУ, 2014. 536 с.
11. ПрАТ «БОНДАРІВСЬКЕ» : офіційний сайт. URL: <http://bondarivske.pat.ua> (дата звернення 25.11.2017).
12. Олександренко І. В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 6. С. 419–426.

References.

1. Berzhanir, I. A. and others (2016), *Diahnostyka pokaznykiv likvidnosti pidpriemstv. Finansove zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky Ukrainy* [Diagnostics of liquidity indicators of enterprises. Financial Support to the Sustainable Development of the Ukrainian Economy], FOP Zhovtyi O. O., Uman, Ukraine, pp.151–156.
2. Sarapina, O. A. (2012), "System analysis of the financial state of the enterprise: methodology and directions of improvement ", *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomoria*, vol. 2, pp. 47–58.
3. Doroshenko, A. P. (2010), "Assessment of liquidity and solvency in the context of diagnostics general financial status of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, vol. 3, [Online], available at: www.economy.nauka.com.ua.
4. Tkachenko, I. P. (2018), *Finansovyi analiz: konsp. lekt. dlia stud. usikh form navch.* [A summary of lectures for students of all forms of study], DDTU, Kamianske, Ukraine, p. 223, [Online], available at: <http://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/36/7-36-k192.pdf>.
5. Bazilinska, O. Ya. (2011), *Finansovyi analiz: teoriia ta praktyka* [Financial Analysis: Theory and Practice], 2-nd. ed., Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, p. 328.
6. Shkolnyk, I. O. (2016), *Finansovyi analiz* [Financial Analysis], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, p. 368, [Online], available at: <http://cul.com.ua/preview/fash.pdf>.
7. Berdar, M.M. (2010), *Finansy pidpriemstv* [Business Finance], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, p. 352.
8. Luchko, M. R. Zhukevych, S. M. and Farion, A. I. (2016), *Finansovyi analiz* [Financial Analysis], TNEU, Ternopil, Ukraine, p. 302.
9. Sokolska, R. B. Zelikman, V. D. and Akimova, T. V. (2016), *Finansovyi analiz* [Financial Analysis], part 2, Spetsialni metody finansovoho analizu, NMetAU, Dnipro, p. 76.
10. Mnykh, Ye. V. (2014), *Finansovyi analiz* [Financial Analysis], KNTU, Kyiv, Ukraine, p. 536.
11. PJSC "BONDARIVSKE": official site, [Online], available at: <http://bondarivske.pat.ua> (Accessed 25.11.2017).
12. Oleksandrenko, I. V. (2014), "Diagnostics of liquidity and solvency of the enterprise ", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 419–426.